

給讀者的話

原住民族語言研究發展中心（語發中心）自 2014 年 6 月成立兩年半，進行臺灣原住民族語言研究，辦理公開族語活動，已逐漸在國內外引人注意。其中，「族語讀本編譯」是一項具有多重意義的創舉，從語發中心選定故事撰寫中文文稿，到邀請熟稔族語、擅長書寫的族人譯者進行翻譯錄音以及想像力豐富的電腦繪圖師進行繪圖，再回到語發中心進行編排印刷，都一步步正在帶領臺灣原住民族轉型，從口語社會成為也能全面文字化的書寫社會。

談主題，「族語讀本編譯」企圖用臺灣十六族語逆寫西方，解讀西方；2015 年端出歐洲法國經典短篇小說《小王子》，2016 年《會說話的葉子》則超前華語出版界，讓一名美國印地安切羅基族人塞闊雅（Sequoyah）為族人創造書寫符號的故事首先披掛族語踏上了寶島。談過程，「族語讀本編譯」是族人譯者自我培訓，學習創造的舞台，不僅語言轉換困難——西方的想像及社會該怎麼用臺灣原住民的語言轉譯？印地安、切羅基族、條約、聯合政府... 這些要怎麼翻成族語？——書寫體例也十分不穩定——該不該大寫？引號怎麼用？用半形還是全形？何時應該斷句？——種種問題蜂擁而至，使得不論是翻譯或寫作編輯，語發中心和族人都像踩在未知的領域，十分戰兢，甚至不知如何是好。好一條刺激卻又不能（也不願）回頭的道路！談成果，一本本讀本精裝品陳列在桌上，既是族語師資可以利用教學或自修的材料，更是族語譯者彼此對話、思考又挑戰的無形空間，深化族語書寫的程度，豐富它的歷史。從主題、過程及成果來看，語發中心的「族語讀本編譯」著實非常精彩。

原住民族委員會及教育部於 2005 年會銜發佈的「原住民族語言書寫系統」以及原住民族委員會於 2014 年以原民教字第 10300268971 函頒的「原住民族語言標點符號使用原則」是本項工作的兩大參考依據。十六族語譯者使用的符號必須符合書寫系統，如有例外（以外語借詞佔多數）則加註說明，同時也須依據標點符號使用原則編輯文稿。然而，族人譯者們雖然可以掌握符號，對書寫成文還很陌生，數位化時代的鍵盤輸入法又更進階，因此時常出現沒有適當空格、半形及全形符號混用、大小寫原則不一致、斜體單雙引號紛紛出籠或出現羅馬符號書寫不會有的頓號（、）、書名號（《》）、間隔號（•）等情況，使得整篇文章讀起來格外辛苦，十分不符合一般使用羅馬書寫符號的著作慣例。若將十六族花招百出的情況兜在一塊兒，恐怕降低族人及非族人讀者對族語文書的信心及興趣。

因此，以 2016 年《會說話的葉子》整套讀本為例，語發中心編輯團自回收譯稿後，分別於 11 月及 12 月經過一修、二修，和譯者或信件或電話或面談一來一往，才確定文稿體例，而且從二度或三度回收的文稿中，都發現混亂的情形有所改善，可見族人譯者能吸收成長，族語文章體例穩定的一天確實指日可待。以下列舉《會說話的葉子》的體例標準：

1. 全文使用 **Times New Roman** 字型，半形字體，且段落起首縮行（約四格）。
2. 所有標點符號後均空一格。
3. 除依據「原住民族語言標點符號使用原則」使用八種標號外，亦使用：

- a. 冒號 (:) 標示引語、說明、介紹或舉例。 [可從文章脈絡與賽夏族語長音標示「:」區隔。]
  - b. 雙引號 (“...”) 標示說話、專有名詞或具有特殊意義的名詞。為區隔標族語清喉塞音的符號「’」(國際音標讀音為 / ʔ /)，不使用具有相同功能且流行於英國或南非地區的單引號 (‘...’)。
  - c. 斜體標示書名或條約。
  - d. 粗體標示故事重要人名。
4. 字母大小寫情況包括「全篇小寫」、「全篇字首小寫但專有名詞(人名或地名)大寫」、「全篇字首及專有名詞均大寫」等三種原則，依據各族譯者書寫習慣選擇，並適用全文。

臺灣原住民族語成為書寫語言的歷史雖然可自十七世紀說起，真正進入族語全面文字化的階段卻是近代才開始。主題場域還侷限(如聖經翻譯、教材編纂、教育部文學創作獎)，對話空間也待建立。然而，族人只有經過一次次書寫練習，才會更加熟悉符號及書寫體例；也只有利用一篇篇翻譯創作不斷對話，才會實驗出真正的族語書寫共識，逐漸穩定書寫的傳統。這就是語發中心的努力及期待。我們不只是一要端出教材；也不只是透過每一年的主題，實驗族語創作或介紹新知。我們真正期待的，是利用每一次合作與創作，讓族人在語發中心的舞台上逐漸形塑出最美的書寫姿態，讓自己的部落文化從沒有文字的傳統社會，穩穩當當地成為也能用書面語溝通的現代社會。這就是語發中心「族語讀本編譯」的創舉。

Yedda Palemeq (語發中心執行長)

U suwal nu mikawicay

U nu yencumin a kungku kinian, u kungku aca nu cacay a yencumincu.

Tulu a emang ira ku pitu a malebut a emang (370,000,000) ku nipi'sa'usian nu lien-he-kuo a kaput tu tamedaw nu yen-cu-min-cu i tina hekalay a kalukitakid, enem a pasint (6%) ku nipicalap tu hemin nu tamedaw itina hekalay a kalukitakid, itila i pitu a pulu' ira ku tusa (72) a kitakidan a ma'urip ku heni, lumlum han lima a malebut (5,000) hakiya ku nikasarumaruma nu binacadan.

Awaay amin ku surit atu a'asipen nu alumanay a yencumincu, pakayraen amin i nguyus, i radiw, i nitenun, nipituktuk i balaku a kulit atu nipikulit i cabeng a pasebana' tu bana' atu kakawaw nu heni.

I ayaw nu tusa a patekenan a miheca, inian a nisuwalan a yencumin, na'itiya tu a ma'urip i Amilika hananay a kitakid. A cima ku tataduan nu tamedaw, sisa u nisakilemel nira a patireng tu nu tirengay a lekakawa, a sasuritan. U nikasaan nira, mangalayay a mibelin tu awaay ku surit nu yencumincu hananay a sakadiyahan a suwal. Saan kiya a malalecad ku nika'urip nu tirengay a binacadan atu namakayraay i Europa (Europ) a mabulaway a binacadan a tamedaw.

Anini satu, yaan satarakaway a kilang nu bahedil i Kalifornia atu nipaterengan a Kuo-ciya-senglin-kungyien i cacay a malebut walu a patekenan ira ku siwa a pulu' (1890) a miheca, sipangangan han nu Amilika tu ngangan nira. I lalabu nu kuo-huy-tu-su-kuan, naira ku nipatirengan tu nituktukan a tireng nira. I cacay a malebut siwa a patekenan ira ku walu a pulu' (1980) a mihecaan, ira ku nipasadak nu yiw-ceng-cung-ci nu Amilika tu sabaw tu siwa (19) a karibuwa'an a aca nu yiw-piaw, paruhepiten tu sasing nira i kudul. Itilaay i satipay nu Afirika, ira ku Laypiruiya a kitakid Yamande hananay a binacadan, u Wayi hananay a sasurit nu heni, mapaniyur nira ku sasangit nu sasuritan. Sisa, mangaleb ku nikapaniyur nu suwal nu i biyaway a Keli hananay a binacadan.

Cimaay hakiya cira?

I cacay a malebut pitu a patekenan enem a pulu'ira ku lima a miheca u kasubucan nira, tangasa i cacay a malebut pitu a patekenan pitu a pulu' (1765~1770): naitila i Tienasi a kanatalan a maru'.

I cacay a malebut pitu a patekenan siwa a pulu (1790) a miheca: hakulungen nu ina a mabulaw tayraen i Ciyociya a kanatal, minanam a maanen a misanga' tu behecalay a ekim a demakan.

I cacay a malebut walu a patekenan (1800) a miheca: mapatay ku ina nira.

I cacay a meleput walu a patekenan ira ku siwa (1809) a miheca: malingatu a mikadkad pacakat tu ninanaman.

I cacay a maleput walu a patekenan cacay a pulu' ira ku tusa tangasa i cacay a maleput walu a patekenan cacay a pulu' ira ku sepat (1812~1814) a miheca: malahitay nu Amilika cira.

I cacay a maleput walu a patekenan cacay a pulu' ira ku lima (1815) a miheca: maramud tuwa siwawa.

I cacay a maleput walu a patekenan cacay a pulu' ira ku siwa (1819) a miheca: malinah a tayraen i Alapama a kanatal.

I cacay a maleput walu a patekenan tusa a pulu' ira ku cacay (1821) a miheca: malaheci ku nipikadkad tu ninanaman.

I cacay a maleput walu a patekenan tusa a pulu' ira ku tusa (1822) a miheca: hakulungen nira ku wawa tu babahian a malimad tayraen a maru' i Akensas a kanatal.

I cacay a maleput walu a patekenan tusa a pulu' ira ku sepat (1824) a miheca: makaala tu silaheciay tu demak a kungpai.

I cacay a maleput walu a patekenan tusa a pulu' ira ku walu (1828) a mihecan: pasadak tu sakacacay nu sakay binacadan a sinbung.

I cacay a maleput walu a patekenan tusa a pulu' ira ku siwa (1829) a mihecan: mabulaw a tayraen i sawalian nu Okelahoma a kanatal.

I cacay a maleput walu a patekenan tusa a pulu' (1830) a miheca: misepaw ku Cung-tung nu Amilika a patireng tu *Sarekec tu sakabulaw nu Indian a tamedaw*.

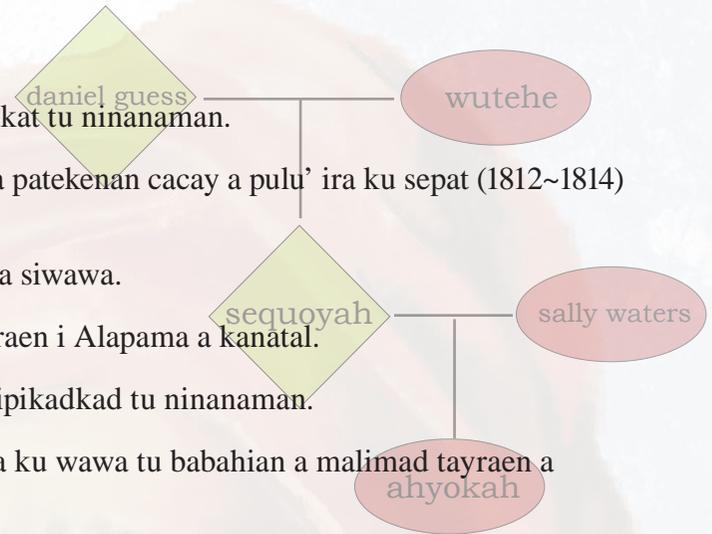
I cacay a maleput walu a patekenan tulu a pulu' ira ku walu tangasa i cacay a maleput walu a patekenan tulu a pulu' ira ku siwa (1838~839) a miheca: macacengacengang ku binalawan atu u nalusa'an a lalan hananay a kaput.

I cacay a maleput walu a patekenan sepat a pulu' (1840) a miheca: mipadang a patireng tu malalakepay a kitakid.

I cacay a maleput walu a patekenan sepat a pulu' ira ku tusa (1842) a miheca: tayraen i Musiko mikilim tu namaburasakay a tamedaw nu niyaru', mikilim aca tuya nasuwalanay a suwal nu tuas.

I cacay a maleput walu a patekenan sepat a pulu' ira ku tulu (1843) a miheca: mapatay ci Seykoya i Musiko, walu a pulu' a mihecan ku nisatukur nu urip nira.

Ci **Seykoya** han ku ngangan nira, i amisay a Cieroki hanay a binacadan ku tapang nu tu'as nira, turinaw nu mita a pasalanu a mi'asip...

U mabanaay a semuwal a papah

U nikasakumudan a kamaru'an nu kalubinacadan a kanatal “Amilika”

I cacay a malebut pitu a patekenan ira ku pitu a pulu' (1770) a miheca, iyaan maru'ay i sawalian a sasidepan nu liyal nu Amilika, ira kiya Indian hananay a binacadan, i ayaw nu cacay a patekenan a miheca, masasuliytu ku heni tu yaan u namaka Europaay a mabulaw a tayraen i Amilika a tamedaw. Sisa, awaay ku nikatakahan nu heni. U nipimelaw nira maru'ay i wali-timul a limaay nu binacadan : Cikasaw (Chickasaw), Cieroki (Cherokee), Ciuketaw (Choctaw), kerik (Creek) atu Seyminul (Seminole), salabang hantu a sungayen niya Indian a binacadan kiya mabulaway a tamedaw.

Indian hananay a binacadan, masinamut misangaay aca tu biyaw ku heni, inian a kakawaw u nidutucan tu namaka tu'as a rayray. Asiruma anu namakacuwaan a Indian a binacadan, anu u Ikilis, Furans (France), Sipanya (Spain) a tamedawan, awaay ku kinih a palecad tu nikasasungaay atu nikacacelul a pabatis tu tamedaw. Sasera hananay nanu nipaini nu namakakudulay a kawas, u tamedaw hananay u mikuwanay a cacay tu demak ku heni. U paayaway tu sakacaay kacacengang kalalais nu paybinabinacadan a makumud a ma'urip, i nikasaan, a maanen tu a caay pitutuc tu nipabatis tu saseraan.

Sisa, inian taangay a limaay nu Indian a binacadan atu namakayraay i Europa a mabulaw a binawlan, kumud satu ku heni a mikilim tu kaka'uripan i Amilika a kanatalan. Tayraen nu heni a mabulaw i tepar nu Indian a saseraan, mimelaw tu demak nu makayraay i Europa a mabulaway a tamedaw, minanam tu sakay sehui, cingci, cengce, sapasuelin nu balucu'. Milingata aca tu patenakay maanen a patireng tu papasebanaan nu cacudadan. U nu tireng tu ku sasuwalen nu binawlan, duduen tu ku namaka tatu'asan a rayray tu sapibuting sapi'adup, minanam aca tu nu Ingkulis (English) a sasuwalen, iri mababalic tu maan a paliwal, yu ruma siramud tu namaka Europaay a binacadan. Masasungaay malalakep, ma'aada malalais, sasumasumad saan ku nikararawis nu heni.

Inian hantu i, u kakasubucan ni Seykoya a mihecaan. U binacadan nira Cieroki, u misisipi (Mississippi) a tarawadawan ku sakalaed, i sawaliay a Cieroki atu i satipay a Cieroki han ku nisakilac. Namatenes ku nikalaliyas, kasicah, malecad ku suwal, nika masasiteked ku nipikuwang, ira aca ku nu tireng a saka'urip. U nipisausi nu Ikilis (British), cacay a emang ira ku enem a malebut (16,000) hakiya a makumud ku tamedaw nu i amisay a Cieroki.

U tapang nu nikasubuc atu nikacekil nu nisimsiman

U tapang nu nikasubucan ni Seykoya a niyaru', iraan i amisay a Cieroki hanay a binacadan, itila i aniniay a Tienasi a kanatal nu Amilika. Ci Ciyoci Kayse han ku nipangangan tu nu Ikilis i ciraan, u ngangan tu nu **Cieroki ci Seykoya** han. U Cieroki a binacadan atu namaka Europa a mabulaway ku wama ni Seykoya, singangan sa ci **Danier Kayse**, u wina hantu u tadapiras nu Cieroki a binacadan, singangan sa ci **Utehe**. Maratar a miliyas tu luma' ku wama ni Seykoya, ci Utehe u ina nu heni ku pahabayay i tuhenian. U sarepet tu sakadademak atu sapilalais ku sabalic nira tu balaku atu tamedaw nu niyaru', iri, balicen nira ku balaku a pacakay tu makayraay i Europa a mabulaway a tamedaw. Naw kale'ala'alawan nu tamedaw ku papaliwal nira kiyami, sisa, kapah ku nipacakay.

Yu wawa hen ci Seykoya, caay kau kaka'ulahan a wawa, masamamaanay kiya ku wayway nira, u maamaan ku nipisimsim nira. Naira ku nibahalan a demak i pi'adupan kiyami, sisa maduka ku cacay a kuku'an, caay satu kahadeng kira malebawaay a tusur. Nanutiya, sapikipikih satu ku rakat nira, caay tu pisahuluhulul atu rumaan a adiwawa. Tunamahaen, yu i luma' ku wina, pacabay cira a paliwal tu maan; yu tahekal ku wina, midiput tu luma' cira. Halingudungudu cira, caay ka'alasuwal, caay pisengar cira a misatanetaneng a misimsim tu nikamelawan tu tuud.

I tusa a pulu' (20) ku mihecan ni Seykoya, hakulungen nu wina nira a tayraen i Ciyociya (Georgia) a kanatalan a mabulaw, malingatu cira itila a minanam a misanga' tu buhecalay a ekim. Caay katenes, mapatay ku wina nira, satadu hantu ni Seykoya ku nikalawkaw nu kamay a misanga' tu masacidekay a kariyas, budawan, u pacunekan tu baru a puduk, ka'ulahan niya mabulaway nu Europa a tamedaw ku nisangaan nira. Kahemekan nu labang ku nisangaan ni Seykoya, sisa iyaan u nisangaan tu tuud, milecad cira tu rumaan a misangaay, panganganen i kudal nu nisangaan nira. Mangalay ci Seykoya a pangangan i nisangaan nira, nika, mabukil a misurit tu ngangan nu tireng, sisa, a maanen a pangangan hakiya?

sun
sun
two in view
eighteen
sun in need
you

Nanu wawa, u nu Cieroki ku sasasuwalen a malewina, nahacuwa saw a micudad? Awaay aca ku pasebanaay a maanen a misurit tu suwal nu Cieroki. Kanahatu, silamlam tu remes nu Europa cira, mabana' aca a misurit tu nu Ikilis a ngangan ci Ciyoci Kaysis hanay i nisangaan nira. Nika, anu panganganen tu nu tirengay a ngangan ci Seykoya, a hacuwa hakiya ku nikariang saan a misimsim cira. Tanuulah saan cira a pabatis tu nisimsim nira tu cabay, nika, awaay ku paririday nu cabay i ciraan, sawadi tu ku matilaay a nisimsim saan. A maanen a madayum, mabana' haw a misurit ku Indian a tamedaw?

Nika, caay kapawani ni Seykoya.

Nanu wawa hen cira, mamelaw tu nira ku wina a mapapaliwal atu mabulaway nu Europa a tamedaw, iri, mamelaw ku nipicalap niya mabulaway tu sasera nu heni. Iraan u namakademecay tu rumaan a Indian a binacadan a babainayan, anu hacuhacuwa ku nikakilemel nu heni imatiya. Nika, anini caay tu pakademec tu sikuwangay nu mabulaway a tamedaw. Simsim sa ci Seykoya, inian namaka Europaay a mabulaw a tamedaw, caay kanca ira ku tadamaanay a bana' nu heni, anu caay kahaen, kiya mabana' kira masacacayay a papah a paratuh tu demak atu bana'. A nanamen nira, a papinanamen tu ku tamedaw nu heni. "Anu mahaen ku nikabana', a sasasingteb satu ku nikaurip nu heni atu tiya mabulaway a binacadan" sa ku nisimsim nira.

Caay hen kasapinang ku nisimsim ni Seykoya, araw, malalais tuaca kiya i amisay a kanatalan a tamedaw. Nanu seraay a demak, makakadep ku Keli a binacadan atu subitay nu Ikilis, madadademec a mamalais atu Cieroki a binacadan atu subitay nu Amilika, mikihatiya ci Seykoya a mala misamamaway a subitay. Itiya a remiadan, mamelaw nira ku sakakaay niya subitay, sacacacay han a belih nu papah a pasunuk tu saratuhan a suwal, yu mabelec ku paratuhay sinikeridtu tu malecaday a'asipen a papah, matiya tu mararuungay a masasuwal. Sisa, mangaleb ku nipabalucu' a milaheci tu nisimsiman nira. Hacuwa hakiya ku nipihalhal nira tu nikasaterrep nu nikalala'is, anu i luma' tu cira, caay kanca turinen nira a mikadkad a mitaneng. Sulinay, likul nu cacay a miheca, ya masakaputay nu Cieroki atu nu Amilika a subitay demecen nu heni ku keli hananay a binacadan atu nu Ikilis a subitay, saan herek satu kiya la'is.

Karawrawan kabaliwan a nisakadkad

I herek nu nikalala'is, taluma' ci Seykoya i Ciyociya a kanatalan, katangasaan tu ku kakaramudan a miheca nira. Mararamud cira aci **Sali Wates**, sinipahabay tu babahian a wawa ci **Ayuka** (Ahyuka) han ku ngangan. Caay kaw nipidiput tu luma' cacay, paremiad salabilabi sa ci Seykoya a dademak a mikadkad tu nipsisimsim nira.

I pilingatuan, sacacacacay han nira a misametek a mitengil tu nikatengilan a suwal nu cieroiki a binacadan. Anu ira tu ku nikatengilan nira, u nisakalamkam tu a misurit i pudac nu kilang. Sulinay, makamalebut tuway ku nisupedan nira tu sisuritay a pudac nu kilang. "Kakahakiya a haenen ku nipidemak?" saan ku nisimsim nira. Adihay henay ku kakulitan a surit, awaaytu ku sasaupuan tu pudac nu kilang i tepar nira, caay kakapah iri, caay aca pakareheten tu nisuritan nu tireng. A parumaen ku nipidemak sa ku nisimsim nira.

Kirami, macekuk ku kalas atu binawlan a makamelaw tu nikadupuh tu demak ni Seykoya. Sisa, sadak satu ku mikadiyahay, parawacuay pabaliway a suwal. Ma'apatu adadatu ci Seykoya, matima' nu namaka adaay a sikawasay sa ku nipalalaklak tu suwal nu alumanay, nikasaan, u mitakusay tu makataray a kawas a mangalay a mitekup tu niyaru' saan. Imatiya, mangaleb ku nika'aluman nu tayniay a mabulaw nu Europaay a tamedaw. Mahekademecay a Cen-fu nu Amilika, pacici sa a milunguc tu sawaliay a Cieroiki a binacadan, taraen a mabulaw i Akensas a kanatalan saan, pangeluli ku sasera namu a pakamaru' tu namaka Europaay a mabulaw a tamedaw saan. Yu tahesuwal tina demakan, nacaay paririd ci Seykoya, nika, anu sasungaayen atu pakakumuden a mapabatis ku sasera nu heni, a silaluutan tu sananay ku nisimsim. Sisa, paririd hantu i nalikulan a mikedada ni Seykoya atu rumarumaan a tamedaw nu niyaru'. Pakatusa a miheca ku nipirasur nu binawlan, kiya mabulaw ku heni a tayraen i Alabama a kanatalan. Iyaan u caayay kapacici a mabulaw a binawlan, neknek satu i Ciyociya a kanatalan a maru' i naluma'an. Pabaliw ku heni ci Seykoya, u nikabulaw nira caay kanca u malalakepay malacacay atu namaka Europaay a tamedaw a misawacu tu henian sa ku nisimsim. Maan ku pinang kayhaw u misungaayay tiya mabulaway nu Europa a tamedaw, tiku saan a misawacu tu nu tirengay a tamedaw. Iraan nisakulikulitan i pudac nu kilang, kayhaw u sapilisapen tu binawlan saan ku nipabaliw i ciraan. Saculaculal satu ku caayay kaw tatatengilan maamaanay a misaraecusay parawacuay mipuelacay nu suwal i niyaru'.

U matiyaay a niparakarak a suwal, caay tu pakadungdung ku babahi nira a mitengil tu matilaay a suwal. Lihalaw ku balucu' nu babahi ni Seykoya, matalaw aca a maapa ku babainay nira, caay kiyami pakadungdung tu ringes nira, sisa, hemin hantu a iluhen kira nikulitananay a pudac nu kilang. Iluhen amin kiya nisadakadakayen a nisuritan i pudac nu kilang, matuled ku balucu' ni Seykoya a makamelaw. Imatiya, ci Ayuka tu a cacay ku pacabayay i tepar nira. Awaay tu ku suwasuwal ni Seykoya, sisa, terep satu cira. Nu cilaan a dabak, hakulungen nira ku babahian a wawa a midakaw tu sebayu a miliyas tu luma'. Dungdung han nu heni ku Akensas a sauwac a pasaira i amis, tayraen nu heni i Akensas a kanatalan a mikiaru' atu sawaliay a Cierokian a binacadan.

Araw iraaytu ku nikadkadan nikalahecian i punu' ni Seykoya.

Caay tu haeni i'ayaway ku nipidemak ni Seykoya, sapu'upu'u' han nira a mitedal ku sangihaan nu suwal nu Cieroki, herek saan pababa hantu i kalunisangaan a sasangitan. U rumaan a sasangit sinicaliwan namaka surit nu Ikilis, nu rumaan a sasangit, ira:tu ku namak ciraay a nipatadas. Sadimel han i nalikulan, walu a pulu' ira ku enem (86) ku nidimelan nira tu sasangit nu pangihaan nu suwal nu Cieroki. I batad nu nikalinah i lalan, pasebana'en ni Seykoya ci Ayuka a pakay tangalen kiya nikasangihangiha nu sasangitan nu nisuritan a suwal. Amelik ku nipinanam ni Ayuka, caay kaw sasangit a cacay ku nikabana'an nira , mabana' aca a mi'asip tu nisuritan ni ama nira tu papangihanaan a surit nu Cieroki. Ya nirepetan niya malewamaay a pudac nu kilang, mabana'tu a pangiha tu nisuritan. Malaheci matatudung ku nidemakan nu heni!

Tanu'ulah saan ci Seykoya a mihakulung ci Ayukaan a pakakerur tayraen i Akensas a kanatalan. Mihalhal ku balucu' nira, paririday hakiya kira maru'ay i satipay a Cieroki a binacadan tu nipatadas a surit nira.

Nika, tengil saan ku itilaay a binawlan tu nidemakan nira, awaay ku pasuelinay ciraan, u mirawraway u pacebaay saan. Hakulungen nu bilawlan kira malewamaay a patayraen i a'ayaw nu Ceng-cang ci **Ciyoci Lorey** hanany ku ngangan, pa'ucuren nira ku kalas nu niyaru' atu babainay palecapuen a masakaput a mala tiaw-ca-wiyen-huy. Anu matapal ku nipaceba ku nipitima' ni Seykoya, a caay pisatalatala a kakerur han a patayen cira.

U pabana'ay tu sulinay nu nipikadkad nipatadas nira, kinatusa ci Seykoya a pamelaw tiya tiaw-ca-wiyen-huyan tu nidemakan. Sakinacacay, i putalen nira ku babahian a wawa ci Ayuka, iri, papiasipen nira kiya wiyen tu suwal nu Cieroki, liyaw sa, suriten ni Seykoya i pudac nu kilang tuwa liyas sa a taputal, u babahian tu a wawa nira ku pacumuden. Cumud sa ci Ayuka, melaw sahen tu nisuritan nu wama nira, salucsuc saan ku ni'asipan nira tiya nisuritan a cudad. Mapaa'paaw kiya wi-yen amin a mamamelamelaw, maekek tu nikabana' a mi'asip tu nisuritan. Nika, caay hen pasuelin ku heni, kayhaw u nipsisakemut niya malawamaay sa ku misimsim nira wi-yen. Namahaen, suwal satu ci Seykoya tiya wi-yenan, kaamu ku nipiliay tu pinaay a masakapahay, a pasebana'en nu maku ku heni saan. I likul nu sakapina a bulad, miliyaw aca tu sakinatusa a pamelaw tu nilahcian nu heni.

I katangasaan a remiad, ci Seykoya atu micudaday nira, pasasitekeden a temireng i kalutatirengan. Iri, a caay kakatengil a caay kasuwasuwal ku heni, caay aca pakamelaw tu cimacimaan, iraan u nisuritan a cacay ku sakacacaluk nu heni. Kinapinapina ku nifatikitiku a pacudad, pasueling amin kiya makamelaway a Tiaw-ca-wi-yen-huy atu tamedaw nu Cieroki, u sulinayay matatudungay a sakasasuwal sakararawis kira surit satu ku nipitapal. Tunamahaen, u nalikulan nina demak, pasuelin tu ku tamedaw tu nidemakan ni Seykoya, caay kaw mirawraway, caay aca kaw sapitima'ay, u nananamen nu cimacimaay nu Cieroki a tamedawan.

D R T A J Q
S P F G H M T E
W O L H N Z E Y Q
A B C D E F G H I
K L M N O P Q R
S T U V W X Y Z

D R T A J Q
S P F G H M T E
W O L H N Z E Y Q
A B C D E F G H I
K L M N O P Q R
S T U V W X Y Z

e

o

5

E

C

o

f

W

5

D

W

o

U nipatadas ni Seykoya a sangihaan a sasangit, mahaen u nikailuh nu lamal a malalad i niyaru' nu Cieroki.

Narikay saan, malingatu tu ku niyaru'ay a binawlan a minanam a misurit a miasip tu nu tirengay a sasuritan; matutuc ci Seykoya a mala Min-cu-yihuy-iyen nu sawalian a Cieroki a binacadan. Pakawlahen aca nu yi-huy tu silaheciay tu demak hanay a kungpay i ciraan. Matengil ni **Samuwil Urcistu**, u patenakay nu kiristo cira, pataduen nira a papisanga' tu cacay a pirina' a kikay, ta mangaay a pasadak tu nisumadan tu suwal nu Cieroki a *bangcalay a ciudad*. Patekal tu sakacacay a sinbung tu suwal nu Cieroki a binacadan. Simibalicay nu tamedaw nu Cieroki tu sinbung nu mabulaway a tamedaw, sumaden nu mibalicay kiya suwal nu Europa a palasuwalen nu Cieroki. U nikasaan, u mangalayay a pabana' tu sabaluhayay a ratuh atu bana' tu niyaru'ay a tamedaw. Adihay ku suwal tu a malaheci hakiya ku matiniay a demak nasananay ku nipabaliw iayaw. Melaw han anini, araw, saculaculal satu aca a masadak ku caayay kasimsim a demak.

Masatu Ci Seykoya? Mahaen tu ku nikaengeng nira, sacacay satu ku balucu' a mitadas tu sasangit nu sasuritan nu Cieroki. Mirakarak cira a pasebana', misimsim aca a maanen a misurit tu sakay usina', tu sakaiumah, tu lalahecian tu demak nu Ceng-hu, tu sakay lalitemuhan nu cilacila a nikaurip nu binacadan.

U nalusaan a lalan atu nikacacengang a malala'is nu binacadan

Asip han ku nisuritan nu namaka Europa a mabulaway a sinbung, matapal nu heni, araw caaytu aca kaw labang nu luma' ku heni. Macuis tuaca ku demak anini, pasuwal sa ci Seykoyaan atu i satipay a Cierokian a binacadan, kabulaw aca kamu a tayraen i Okelahoma a kanatalan saan a pacici.

Pakaketem han ni Seykoya ku balucu', u nikasasungaay ku masatudungay a kakawaw sa ku nipitapal nira. Sisa, hayi hantu nira a paririd. Sulinay, pasuluma' nira, sabeleng satu ku patekenan a luma'an a maruyaruy a pasatip tayraen i Okelahoma a kanatalan a mabulaw. Nika, ira hen ku maruay i Akensas a kanatalan, ira ku maruay i karaayay a Tienasi, amisay a Kalolayna atu Ciyociya a kanatalan. Hacuwaay hakiya ku nikacudah nu balucu' nu heni, i ayaw nu cacay a miheca, namasakaput hen a mapapadang a mila'is. Araw sapungingil han ku nipaherud nu heni anini. Iri, papainaen aca tu *Sarekec tu sakabulaw nu Indian a tamedaw* hananay a cadad. Anini satu, pacici aca i tuhenian atu sepatay a binacadan a bulawen i Okelahoma a kanatalan. Iraan u painaay tu *Sarekec tu sakabulaw nu Indian a tamedaw*, u cung-tung nu Amilika ci **Siaudor Rosehut**, suwal saan: Kanahatu, caay pasuelin cira tu Indian a tamedawan, anu hacuwacuwa ku nikangaay nira Indian a tamedaw. I nipimelaw nira, awaay ku masatamedaway nu heni. Anu masamasa ku nikakapah nira Indian, a makatibac aca haw tu maumahay nu Amilika a tamedaw saan.

Anu hacuhacuwa ku nipitangic i sinbung nu Cieroki min-cu-paw, iraan maruay i sawali-timulay a limaay a binacadan, pacicien nu hitay a pasawalien ku rakat a mabulaw, cacay a malebut ira ku enem a patekenan (1,600) a kilometa ku nikaraay nu kabulawan a lalan.

east
Cherokee

West
Cherokee

Caay pisulul anu adihayen ku nipikerid tu buduy, tu lusid nu luma', tu kakaenen, tu habalak; anu hacuwacuwa ku nikasienaw ku nikaraecus nu remiad, ku nika'awaay nu lusid tu sapaisingan, pungingil han a misakabukil. I laed nu cacay a mihemihecaan, pasitekeden ku nipalingad a mabulaw ku Ciyuktaw, Seminul, Kerik, Cikasaw, Cieroki a binacadan. Itina nikabulaw a lalanan, simapatayay nu tamedaw, sa'usi han i, nu Cikasaw a binacadan i, lima a malebut tangasa i enem a malebut (5,000–6,000) ku nika'adihay, nu Cieroki a binacadan i, sepat a malebut (4,000) a tamedawan ku mapatayay. U suwal niya malemeday a maurip a tamedawan, u rakat nu heni i lalan, hadeng u mamitekupay tu binacadan ku nikakatar nu balucu' i tuhenian. U sulinayay a tinaku nu suwal tu "U nalusaan a lalan".

Nisadakadakayan a remakat, araw tangasa i rumaan a batad. Saan, malecapu malalumaluma' kira sawaliay atu satipay a Cieroki. I nikasalecapuan pasuluma' ni Seykoya, u sa'ayaway ku heni a tayni a mabulaw. Nika, awaay ku nipaherek tu tangic. Malingatu a macacengang kiya masatusaay a Cieroki a tamedaw tu sakay ceng-ce a demakan, male'ala'alaw ku heni tu kilemel nu sapikuwan atu tataduan tu ma:anan nu hekal. Simapatayay nu Cieroki a tamedaw i nikacacengangan, u mapatayay a tamedaw paluwawa ni Seykoya tu babainayan atu sa'ayaway a sakakaay nu midimelay tu nisuritan nu Min-cu-paw.

U nikapatay nu wawa ni Seykoya, pihaceng ku nika'ada:da nu balucu', milunguc cira hamanay tu ku nikacacengang, milunguc a patireng tu malalakepay a ceng-hu, caay pisengar a malali'aliay, mangaleb ku nikangalay nira a palalakep a palacacay tu balucu' niya malecaday ku suwal a Cieroki a tamedawan. Nalikulan nu pinaay a bulad, masasuwal kira tusaay a kaput. Mala'a'isidan nu satipay a Cieroki a binacadan ci Seykoya, malacelul cira a mapapaina a misurit tu sarekec nu lien-he-ceng-hu, iri. Papialaen ku heni tiya maheka micumuday nu mabulaway a tamedaw, papisululen aca tu nikadukaan itiya i nikacacengang a remiad. Mangaleb ku nipakaketem nu balucu' ni Seykoya tu lalut nu rayray nu Cieroki, u kahirahiraan atu sasera, u kakumudan u pabatisan nu hemin nu binacadan, u nikalalakep nu binacadan kiya u tadamaanay a lemed nu binawlan. U misawaday tu nirepetan a sasera, mahaen u pabatisay tu kakaenan tu pakuyucay, u sulinayay a ngasaw nu Cieroki a tamedawan, caay katarahad a pabatis tu nikaira nu tireng.

Sulinay, caay isaw kaw hemin nu Cieroki a tamedaw a paririd tu nipasuwal ni Seykoya tu sakay lalut nu demak. Sulinay, mangaleb ku nika'anub nira mabulaway nu Europa a tamedaw, mangaleb aca ku nipiepec tu tamedaw nu Cieroki, pacici han a patayraen i adidikay makedakedalay a palaan. I tatalaan a remiad, mamelaw tu ku nikaluwad a makakalat. Matuas tu ci Seykoya, a caay tu kaw mamabilu mamaaurung ni Seykoya ku matiniay a demak.

U salikulay a nipidemak tu kalihalawen a demak

I katuasan nira, ira ku nikatengilan ni Seykoya tu suwal, i aya'ayaw naira ku masabelengay a Cieroki a tamedawan, namaka Ciyocia a kanatal tayraen i Musiko a mabulaw, iri, makatengil aca ira kiya malasawaday a suwal saan. Mangalay ci Seykoya a makatepa tiya tamedaw nu heni, mangalay aca a makatepa tiya malasawaday a suwal nu tuas. Maan ku pinang, anu matepa nu heni kiya suwal, kiyahaw mangaay a patadas tu masatudungay a sasangitan nu surit tu sakay Indian a binacadan.

A u salikalay tu a rakat kinian, u sapilikul tu nika'urip nira.

Matu'as tu ku mihecaan ni Seykoya i matiya, mihakulung cira atu masakapaay a wawaan a malingad, i batad nu lalan muraraw ku rakat nu heni. Papikilimen ni Seykoya ku masakapay tu lalan, nikasaan kiya a caay kaputun ku kakaenan nu alumanay. Pakamaru'en nu masakapahay cira i malicangay a buhang nu lutuk a mitala tu nikabelec nu heni, sabaw tu tusa a remiadan ku nipaterek tu kakaenan nira. Kirami, liyas sa kiya masakapahay, pakatulu a lalipayan ku nikatatiku nu rakat nu heni. Kasicah, matepa nu heni kiya maru'ay i Musiko a tamedaw nu heni, nika, yu mabelec a tayraen i nikamaru'an ni Seykoya, awaay a mamelaw cira. Dungdungen nu masakapahay ku lalan a pasatimul a mikilim, tumian, matakup nu heni ci Seykoya i lalan, kana'un han nina matuasay ku nikarakat. Araw, mili'ayaw ci Seykoya a miliyas tiya buhang nu lutuk. Tumian, simipadangay nu maru'ay itila a tamedaw tu kaen nira, sisa, tangasa anini ku rakat nira.

Tangasa ca Seykoya i Musiko, matepa kiya maru'ay itila a tamedaw nu heni. Nika, awaay a matepa kiya nu tuasay a suwal, mangalay a papihakulungen kiya i Musikoay a tamedaw nu heni, nika, awaay ku paririday, naay sa pihakulung a tayraen i Amilika a maru'. I batad nu nikataluma', u mingataay tu haw tu walu a pulu' a mihecaan, mabelec cira i lalan, sisa, baleng hantu ku kidu nira i Musiko.

Mitadas a misanga' ci Seykoya tu sangit nu sasuritan nu Cieroki a binacadan, anu mabana' a miasip ku tamdaw nu heni, kiya mangaay ku tamedaw a masasuwal tiya papahanan. U heni tu ku misuritay tu ru'it tu nikaurip nu tireng, minanam tu bana' nu namakay Europaay, sanay anu ira ku surit nu tireng, saan sisuritay a binacadan kami sa a mairay, iri, a masasingteb ku nikasasuwasuwal atu namaka Europaay a mabulaway a tamedaw. Palalalu'uten nira ku tapang nu nikaurip nu Cieroki a binacadan, inian hantu u ulah tu sakasasu'ulah, sakapabatis, sakasida'it atu misababainay tu demak.

Pangiha tu a semuwal ku "papah" nu Cieroki a binacadan, u patenakay a paratuh tu kasingaayan a demak, caay kaw nipicalap; u nipabatis, caay kaw nipi'alaw; u nikakumud, caay kaw macacengangay; u nikangudu, caay kaw misakinihay.

[Nipatungal a suwal: U suwal nu Ikulis, papah (nu cudad) atu cacayay a cebar nu tatipeluk, papah han amin a pasuwal. Sisa, "mabanaay a semuwal a papah" sananay i, inian u sisuritay cacebacebar sananay a tatibeluk ku sasuwalen.]

第 1 頁

編譯的話

這是一個原住民的故事，也是一個原住民族的故事。

聯合國估計，全世界有3億7,000萬名原住民，約佔世界人口6%，分布在72個國家，至少包含5,000多種民族。原住民族多數依賴口述、歌謠、編織、皮雕或壁畫傳遞知識與記錄歷史，而沒有文字及讀寫的傳統。

這位原住民生活在距今兩百多年前的美洲大陸。他靠自己的力量改寫歷史，突破「原住民族沒有文字及讀寫傳統」的說法，讓自己的民族和歐洲移民平起平坐。

現在，美國加州最高的紅杉木及1890年設立的國家森林公園以他為名，國會圖書館放過他的半身雕像，美國郵政總局在1980年出了一張價值19分的郵票，上面是他的肖像。甚至西非賴比瑞亞曼德族的瓦伊語書寫符號也受他影響，更何況是鄰近的克里族語呢？

他到底是誰？

第 2 頁

1765~1770 年 在田納西州出生

1790 年 隨母親搬到喬治亞州，學習製造銀器的技術

1800 年 母親過世

1809 年 開始研究

1812-1814 年 從軍打戰

1815 年 成家生子

1819 年 西遷到阿拉巴馬州

1821 年 研究完成

1822 年 攜女前往阿肯色州

1824 年 獲頒成就勳章

1828 年 第一份民族報紙出刊

1829 年 西遷至奧克拉荷馬州

1830 年 美國總統簽署《印地安人遷移法案》

1838-1839 年 眼淚之路及族人內鬥

1840 年 協助成立聯合政府

1842 年 前往墨西哥尋找失散的族人及傳說中的語言

1843 年 逝於墨西哥，享年近 80 歲

他是塞闊雅，印地安東切羅基族人，讓我們繼續看下去 .....

第 4 頁

會說話的葉子 各族共存的美洲大陸

西元 1770 年代，現今美國東岸的印地安民族對一百多年前就從歐洲航海到美洲的白人移民一點都不陌生，尤其在東南部五大族——奇克索、切羅基、喬克托、克里克及塞米諾爾——眼裡，這些移民原來像是家裡的客人。

印地安民族一向有相互尊重及與鄰友好的傳統，不論對方是另一支印地安民族或英國人、法國人、西班牙人，友善及分享的原則都一樣。土地是神的禮物，人只是管理者，為了使各民族和平共存，在必要的情況下，分享土地也成為不得不的選項。

因此，五大族和歐洲移民共同在美洲大陸生活。他們遷到印地安領域，觀察歐洲移民的社會、經濟、政治、信仰，接觸宣教士辦的學校教育。族人一邊說族語，維持傳統漁獵生活，一邊學習英語，和歐洲移民交易或通婚。合則安，不合則戰，彼此的關係總是隨情勢而變化多端。

這是塞闊雅出生的年代。他的族群切羅基族以密西西比河為界，分為東切羅基族及西切羅基族，由於分隔久遠，即使語言相同，也已發展出各自的領導系統及生活型態。英國人估計，東切羅基族的人口大約 1 萬 6,000 人。

第 6 頁

出身及靈感的來源

塞闊雅出生的東切羅基族部落就在現今美國田納西州裡，他的英文姓名是喬治蓋斯，切羅基族名是塞闊雅。父親是切羅基族及歐洲移民的混血，名叫丹尼爾·蓋斯，母親則是純切羅基族人，名叫烏特赫。塞闊雅的父親很早就離家出走，完全是母親烏特赫撫養他們。她用工具及武器和族人交換動物毛皮，再將動物毛皮轉賣給歐洲移民，由於都是搶手貨，生意還算不錯。

小時候，塞闊雅在族人眼中有點無趣，怪怪的，老是想些有的沒的。因為一場打獵意外，導致他一隻腳受傷，膝蓋腫脹不消，從此跛腳，走路一拐一拐的，也就無法和其他小朋友一起玩。於是，當母親在家的時候，他就陪著做生意；當母親外出時，他則幫忙顧家。他生性害羞，話說得不多，好奇心及冒險的念頭卻是一點也不少。

塞闊雅約二十歲的時候，母親帶著他們往南搬到喬治亞州生活，他在那裡開始學習製作銀器的技術。不久後，母親過世，塞闊雅靠著他的藝術天分，製作精美的銀盤、珠寶及花瓶，十分受到歐洲移民顧客的喜愛。客人鼓勵塞闊雅像其他藝術家一樣在自己的銀器作品上簽名，塞闊雅很想，可是他不知道怎麼簽？

第 8 頁

他從小就和母親說切羅基語，從來沒有上過學，也沒有人教他怎麼寫切羅基語。雖然他有四分之一歐洲血統，最後也學會在自己的銀器上簽下英文姓名喬治·蓋斯，但是他常想：如果有一天他簽的是塞闊雅，那會有多好？！他興沖沖地和朋友分享這個念頭，朋友卻澆了他一大盆冷水，叫他不要胡思亂想，打消念頭。那是不可能的。印地安人哪會寫字呢？

可是，塞闊雅忘不了。

他從小就看著母親和歐洲移民交易，也看著族人的土地漸漸被移民佔去，以前打敗其他印地安民族的部落勇士多驍勇善戰，現在根本敵不過移民者的槍炮火藥。塞闊雅心想，這些移民肯定有他們過人之處，尤其是那項會使「樹葉」說話的技巧，一張張黃紙就可以傳達訊息及知識。他想要學起來，也想要族人學起來。他心想：「這樣一來，我們也可以和這些白人平起平坐了！」

塞闊雅還沒來得及仔細研究，北方就響起戰爭的號角。為了土地，克里族和英國聯軍對抗切羅基族和美國聯軍，塞闊雅被徵召擔任偵查兵。在這段日子裡，他不斷看見長官用「一片片樹葉」傳送秘密軍令，也看著同袍捧著「一片片樹葉」讀著念著，就像和它們對話，於是更加確定自己內心的想法。他巴不得戰爭立刻結束，回家繼續研究實驗。終於，一年多後，切羅基族和美國聯軍打敗了克里族和英國聯軍，這場戰爭就此結束。

第 10 頁

引起懷疑恐慌的研究

戰後，回到喬治亞州的塞闊雅已到了應該成家的年紀，他和莎莉·沃特斯結婚，養育剛出生的女兒阿優卡。除了照顧家庭以外，塞闊雅幾乎日日夜夜都和自己的想法及研究為伍。

一開始，他仔細聽族人說話，每聽到一個切羅基語單字，就在樹皮上畫一個符號，很快就累積了上千塊充滿符號的樹皮。「這樣行不通吧？」他心裡想，還有那麼多字要畫，腳邊的樹皮卻已經堆到沒有地方可放，不僅不實用，連他自己都記不住。他得想另一個辦法才行。

然而，部落耆老及族人都被他的投入嚇到，開始出現許多嘲弄、批評及揣測。大家謠傳他精神異常已經生病，否則就是中了敵族的巫術，在召喚黑色魔法要害整個部落。當時，歐洲移民人數也越來越多，剛打勝戰的美國政府要求東切羅基族往西遷到阿肯色州，把東部讓給白人移民居住。塞闊雅一開始不願意，但以和為貴及土地也可分享的價值觀，讓他和部分族人最後同意了這個要求。他們利用兩年的時間搬到隔壁的阿拉巴馬州。不肯搬遷，堅持留在喬治亞州的族人則認為塞闊雅搬家就代表他和歐洲移民一個鼻孔出氣，搞不好他才是這些白人的走狗，在樹皮上東畫西畫的，就是要欺負自己人。各種不諒解、攻擊的言論於是紛紛出籠，漫天飛舞。

第 12 頁

這些八卦及閒言閒語終於讓妻子莎莉受不了。她害怕自己的丈夫瘋了，一氣之下便把塞闊雅畫滿符號的樹皮一把把地往大火裡。看著多年的心血付之一炬，塞闊雅非常失望沮喪，只有小女兒阿優卡陪在身邊。他默默不語，隔天便騎馬，帶著女兒離家出走，一路沿著阿肯色河北上，準備前往阿肯色州，和西切羅基族一起生活。

第 14 頁

原來，塞闊雅腦中已經有了研究成果！

一改之前的做法，塞闊雅以音節為單位拆解每個切羅基語單字，然後替每個音節製造一個符號，有些符號是從英文借來的，有些則是他自己研發。最後總共整理出 86 個切羅基語音節符號。旅途中，他教阿優卡記這些音節符號。很快地，阿優卡不僅記下了符號，也能拼出或念出父親給她的切羅基語單字。他們父女手上的樹皮都已經說出話來了！這個方法成功了！

塞闊雅滿心歡喜帶著阿優卡一路奔向阿肯色州，希望西切羅基族能接受他的發明。

沒想到，那裡的族人一聽，還是不敢相信他，以為他胡言亂語。族人把父女倆帶到鎮長喬治·羅羅面前，鎮長於是指派一些耆老及勇士組成真相調查委員會，若判定塞闊雅在搞巫術，馬上執行唯一死刑。

第 16 頁

為了證明自己的研究，塞闊雅為真相調查委員會做了兩次示範。第一次，他讓女兒阿優卡留在門外，請委員念幾個切羅基語字，他在樹皮上寫下這些字後，便走出去，換女兒進來。阿優卡一進來，看著爸爸寫的字，輕輕鬆鬆地就唸出這些單字，委員們個個面面相覷，覺得很神奇，卻還是不敢下判斷，擔心這是父女之間的把戲。於是，塞闊雅請委員選定一些年輕人當他的學生，讓他訓練，幾個月後他們再做第二次示範。

這一次，塞闊雅和他的學生們分別站在不同的地方，聽不到彼此說話，也看不到彼此，完全只能靠書信往返，溝通訊息。往返數回之後，在場的真相調查委員會及族人確認他們溝通的訊息，從此信任塞闊雅的發明是真的，既不是怪力亂神，也不是巫術或黑色魔法，而是族人都可以學習的技能。

第 18 頁

塞闊雅的音節符號系統就像火一樣延燒整個切羅基族。

很快的，族人開始學習讀寫；塞闊雅被選為西切羅基族民族議會議員；議會也頒給他一個成就獎章；基督教宣教士撒母耳·沃斯特訂做一台印刷機，準備翻譯出版切羅基語的《聖經》；第一份切羅基民族報《切羅基鳳凰報》發刊；族人甚至翻譯歐洲移民的報紙，讓部落取得最新訊息及知識。許多大家以前認為不可能的事情都在發生。

塞闊雅呢？他不改寡言的性格，全心投入切羅基語書寫符號旅行教學，也開始轉向思考數學數字、農業技術、政府功能，為族群的未來努力。

第 20 頁

眼淚之路及民族內鬥

從歐洲移民的報紙中，他們發現這些移民已經不再是家裡的客人。他們反客為主，要求塞闊雅及西切羅基族人再遷到西邊的奧克拉荷馬州。

塞闊雅堅守以和為貴的原則，和家人及上百戶切羅基族人一起西遷。不過，仍有不少族人留在阿肯色州，甚至留在更東邊的田納西州、北卡羅來納州及喬治亞州。他們心中氣憤，不解為什麼幾年前一起打戰的盟友，竟然不顧他們的貢獻，簽署《印地安人遷移法案》，又逼他們和其他四族搬遷到奧克拉荷馬州。簽署法案的白人總統西奧多·羅斯福說，他雖然不認為好印地安人就是死印地安人，但是八九不離十啦，他也不會多問第十位人品如何，因為最粗野的鄉下人也比印地安人文明多了。

儘管切羅基民族報不斷呼籲，東南部五大族還是被軍方強制送上超過 1,600 公里的西遷之路。

第 22 頁

不准多帶家當、衣服、食物或毯子；不管氣候環境多麼嚴峻，更不管衛生及醫療是否完備，每隔一年，喬克托族、塞米諾爾族、克里克族、奇克索族、切羅基族就分別上路。在這條路上，奇克索失去 5,000 到 6,000 位族人，切羅基族失去 4,000 條人命。對倖存的族人來說，這條西遷之路簡直就是種族屠殺，那是一條真實的『眼淚之路』。

好不容易抵達路的另一端，東切羅基族和西切羅基族團圓，其中包括最早遷過去的塞闊雅一家人。然而，眼淚卻沒有停止。東西兩群反而開始陷入政治惡鬥，爭奪權力及資源。幾名切羅基族人在這場內鬥中喪生，包括民族報第一位主編以及塞闊雅的兒子。

塞闊雅抱著喪子之痛，呼籲和平，呼籲成立聯合政府，不斷協商，希望講同一種語言的切羅基族人可以團結。幾個月後，兩方達成協議。塞闊雅以「西切羅基族領袖」的名義簽署聯合政府法案，要求接受新移民，原諒內鬥期間的傷害。塞闊雅堅持切羅基的傳統價值觀，大自然及土地為所有族群共享，族群和諧才是最大的善。放棄領域就像施捨食物給窮人，真正的切羅基人會願意為了最大的善而吃虧。

當然，不是所有切羅基族人都接受塞闊雅的價值觀。畢竟，歐洲移民總是得寸進尺，一步步把族人逼向更小的角落。未來，在內在外的抗爭對立漸漸浮現。這些也都已經不是年邁的塞闊雅可以控制的了。

第 24 頁

最後的冒險

在他晚年的時候，塞闊雅聽說有一群切羅基族人很早就從喬治亞州南遷到墨西哥，也聽說有一個失傳已久的古老語言。他希望找到這些族人，也希望發現失傳的語言，也許可以研發出適用所有印地安民族的書寫符號。

那將是他生命中最後一段旅程。

當時，塞闊雅年紀已經很大。他和一些年輕人一起出發，途中不小心迷了路。為了不斷糧，塞闊雅讓年輕夥伴去找路，留給他約十二天的存糧，讓他在一個乾燥的洞穴中等待。不料，年輕夥伴們一走，來回就是三個禮拜，雖然找到定居在墨西哥的族人，回到洞穴之後卻已經找不到塞闊雅。幾位年輕人沿著往南的路線搜尋，終於看到老人家用年邁的步伐慢慢的往前走。原來塞闊雅在斷糧前就離開洞穴，所幸路上都有遇到居民接濟，才能走到現在。

第 26 頁

塞闊雅最後抵達墨西哥，找到了族人，但是沒有找到傳說中的古老語言，也沒能說動住在墨西哥的族人隨他回到美國居住。就在回程的途中，年近八十的老人家就此辭世，他被葬在墨西哥。

塞闊雅創造切羅基族書寫符號，讓族人也可以使「樹葉」開始說話。族人記錄傳述自己的歷史，學習歐洲移民的知識，同以具有書寫傳統的民族自稱，和移民平起平坐溝通談判。他活出了印地安切羅基民族的基本價值觀，那就是熱愛和平、分享、關懷及冒險。

切羅基族的「樹葉」說話了，而它傳遞訊息的是和平，不是侵略；是分享，不是佔有；是共存，不是對立；是尊重，而不是歧視。

U mabanaay a semuwal a papah

會說話的葉子

執行單位：原住民族語言研究發展中心

總編輯：Yedda Palemeq 執行長

族語翻譯：李文廣（南勢阿美語）老師

美術編輯：李齊軒 繪圖師

責任編輯：A'do moco' 研究助理

原住民族委員會版權所有 © 2016